

מאה שנים למותו של פרנץ קפקא: סוכן הביטוח שהיה לאחד מגדולי הסופרים בתולדות האנושות

כמו בסיפור הקפקאי, גם בעולם הביטוח הפרט מוצא את עצמו תדיר מול מערכות עתירות שיניים וממון, שלעתים קרובות נדמה שאין סיכוי לנצח אותן

מאת איציק סימון

לא חלפה יותר משנה מהרגע שבו שני סוכנים הופיעו בדירתו של האזרח ק', פקיד בנק בכיר בפראג, עד שהוא הוצא להורג ברחובות העיר כשמילותיו האחרונות הן "כמו כלב". כל זאת, בלי שהוא יודע במה הוא מואשם ואפילו מה טיבה של מערכת המשפט ששופטת אותו, שאיננה מערכת המשפט הרגילה של המדינה.

הרומן "המשפט", מהיצירות החשובות של המאה ה-20, הוא הסיפור הקפקאי הקלאסי, כשבמרכז ניצב האדם הקטן חסר אונים מול מערכות שאין לו שום סיכוי אמיתי לנצח אותן.

האזרח ק' עוד ניסה להתנגד, אולם על אף שהזהירו אותו האנשים שפגש בדרך, הצ'אנס היחיד שלו היה "למשוך את הזמן", כי ההפסד מול מערכות הביורוקרטיה היה בלתי נמנע. מי אתה פרנץ קפקא ואיך ניהלת חיים כפולים של סוכן ביטוח ביום וסופר מהולל בלילה? השבוע נערך בתיאטרון הקאמרי בתל אביב כנס לציון 100 שנה לפטירתו של הסופר היהודי-הצ'כי הנערץ.

ברשותכם אקח את הבימה שניתנה לי בפוליסה ואנסה להאיר את אחד הנדבכים שהרכיבו לטעמי את כתיבתו המבריקה אך הקודרת של קפקא, והוא משלח ידו כסוכן ביטוח אפרורי. פרנץ קפקא, אדם בעל תסביך אב, ללא אישה וילדים, ביקש בצוואתו מחברו הטוב מקס ברוד לשרוף את כל כתביו, אך זה עשה למזלנו בדיוק את ההיפך ובהר, בניגוד להוראה המפורשת שניתנה לו, לחשוף אותם ואת קפקא לעולם. "הוא ידע טוב מאוד שאני לא אקשיב לצוואה שלו", תירץ לאחר מעשה.

תאונות עבודה במחצבות בגלל שהעובדים שותים ברנדי?

קפקא נולד למשפחה יהודית-חילונית בסוף המאה ה-19 ולאחר השלמת לימודי משפטים באוניברסיטה החל לעבוד בחברת הביטוח האיטלקית המוכרת לנו היטב: אסיקורציוני ג'נרלי. החברה, שקיימת עד היום, שומרת בארכיון שלה את קורות החיים של קפקא, אך לא רק אותם אלא גם את מכתב ההתפטרות בו הודיע קפקא שהוא עוזב מפאת מחלה, למורת רוחו של מנהל מחלקת משאבי האנוש בחברה, שזעם על החלטתו להתפטר והטיל ספק בסיבה בה בחר קפקא לעזוב את משרתו.

תחנתו הבאה בעולם המקצועי הייתה המשרה בה החזיק במשך כעשרים שנים עד לפטירתו (משחפת בגיל 40 בלבד), בחברה ממשלתית

שעיסוקה היה בביטוח עובדים מפני תאונות עבודה. נראה שבמהלך עבודתו יישם קפקא את רעיון סוכן הביטוח המניעת, כשהמציא את קסדת הבטיחות לעובדים אזרחיים (לטענת הפרופ' לניהול פיטר דרוקר). קוריוז מעניין נוסף הוא שקפקא היה אחד משני היהודים היחידים שהועסקו בחברה הזו, ובזכות יכולותיו הגבוהות גם זכה לקידומים רבים וכיבודים.

לצד ספריו המהפכניים שפורסמו לאחר מותו, חוקרים רבים התחקו גם אחר "עבודתו המקצועית" של הסופר כדי לשפוך אור על אישיותו. במחקרים רבים עולה שחוש הצדק שפיעם בקפקא ליווה אותו בעבודתו בחברה הממשלתית. במסמכים עליהם הוא חתום בלטה הביקורת כלפי מעסיקים שפגעו בעובדים המבוטחים, בין השאר על ידי הטעיה בציון סיווג הסיכון וניסיונות נכלוליים מצידם "לחשוף" מעשי הונאה ונזילות מצד העובדים שנפגעו בתאונות (מוכר לנו מאיזשהו מקום?).

אין ספק שהמוטיבים שמאחורי כל "סיפור קפקאי", הנחשב היום למטבע לשון לא רק ליצירותיו של קפקא אלא גם ליצירותיהם של אחרים, נולדו במידה מסוימת בשעות עבודתו הרבות בעולם הביטוח הדורסני. כמו בסיפור הקפקאי, גם בעולם הביטוח הפרט מוצא את עצמו תדיר מול מערכות עתירות שיניים וממון.

מערכות שלעתים קרובות נדמה שאין סיכוי לנצח אותן ובמקרה "הטוב" הן מוכנות לנהל מו"מ על הסכם הכניעה.

מדהים להיחשף לחייו הכפולים של האמן, שבלילות הפליג בכתיבה על הולנדים מעופפים שנסחפים בים או על הבנייה הנצחית והאינסופית של החומה הסינית, וביום "נאלץ" להוציא תחת ידיו מסמכים יבשים שעסקו בנושאים כמו, שימו לב: בעלי מחצבות שמשלמים לעובדיהם באלכוהול וכפועל יוצא מכך נגרמות תאונות עבודה בזמן ניקוי ארובות בגילופין. כן, סיפור אמיתי.

יש מי שיאמרו, ואני ביניהם, שעיון בחומר הזה בהצלבה עם ספריו האייקוניים כמו "הטירה" או "המשפט", עוזר להבין את טיבו של "הסיפור הקפקאי". מעשה אנושי אבוד בעולם של ביורוקרטיה אפורה וייאוש.

המינוי יאוש רק אחרי שהאדם ימות

דוגמה טובה נוספת לקושי של האדם הקטן מול הכוחות הגדולים אנחנו מקבלים בספרו האחרון של קפקא, "הטירה". שוב זה גיבור ששמו ק' אבל הפעם אנחנו מקבלים "מודד קרקעות" שמזמן לכפר קטן שערפל חשוך עוטף אותו ללא הפסקה.

הבעיה היא שאף אחד לא יודע למה ק' הוזמן למקום, משום שאין לכפר צורך במודדי קרקעות. במקום להתפרנס בכבוד במשרה שלשמה נקרא, ק' מוצא את עצמו מול ביורוקרטיה שתומה וחסרת פשר שמציבה אותו בתפקיד של עוזר השרת של בית הספר המקומי, בלי שהוא מבין דבר בתחום.

הביורוקרטיה המקומית שמתקיימת באותה "טירה" מנוהלת על ידי רוזן נסתר שגר על גבעה מעל הכפר. הכפריים שפוגשים את ק' חשים יראת כבוד כלפי יושבי הטירה, למרות אין להם שום מושג מה התפקידים של בני אצולה נעלמים אלה. פעולות השלטון נותרות לוטות באפלה והכפריים מנסים להסביר אותן במונולוגים ארוכים שאחד סותר את משנהו.

דבר מעניין ב"הטירה" הוא שזה ספר שבו לא רק ק' נמצא בתוך האטמוספירה הקפקאית, אלא גם הקורא עצמו. זאת, בשל העובדה שהמחבר לא הספיק לכתוב את הסיום, אלא רק סיפר לחברו הטוב מקס ברוד שירש את כתביו, שאדון ק' יקבל את המינוי מהטירה רק אחרי שהוא ימות מאפיסת כוחות. קפקא במיטבו.

בין קפקא לעולם הביטוח

מפראג של תחילת המאה ה-20 לישראל של המאה ה-21. העולם התקדם ועולם הביטוח הוא הרבה יותר שקוף וברור. מצד שני, יש בהחלט הקבלות בין תיקי ביטוח לסיפורים קפקאיים. גם היום למבוטח הפשוט אין כמעט כל יכולת להתמודד לבדו מול סעיפים ותתי-סעיפים בפוליסות, המתנגשים תכופות עם פסיקה דינאמית ואלסטית.

בסוכנות הביטוח שלנו, העוסקת בתחום ביטוחי הבנייה, אנו יכולים לספר על כך ממקור ראשון. התפקיד שלנו הוא פעמים רבות לנווט את המבוטח בתוך הפוליסות ולהפוך את הסיפור הקפקאי מבחינתו לטקסט פשוט וברור, עם התחלה, אמצע וסוף.

קפקא, שראה את הקושי של המבוטחים מול העוצמה והמורכבות של ענף הביטוח, והיה כאמור עובד מצטיין, הביא את זה לידי ביטוי ברומנים ובסיפורים הקצרים שכתב: טקסטים אייקוניים שפורסמו לאחר מותו, הפכו לנכסי צאן ברזל והשפיעו על החשיבה המערבית באופן הרחב ביותר.

זו בהחלט גאוה גם עבורנו, סוכני הביטוח, ומעניין אם מסתובב בינינו הקפקא הבא. סוכן ביטוח ביום וסופר בחשכת הלילה.

הכותב הוא יו"ר ומייסד "איציק סימון סוכנות לביטוח"

פרנץ קפקא

מקור: ויקימדיה